

TIBBIYOTDAGI YUQUMLI KASALLIKLAR VA ULARGA QARSHI ISHLAB CHIQILGAN DA'VO CHORALARI

Genikolog hamshira: Shamuratova Gulshoda Shavkat qizi

Annontatsiya: Ushbu maqolada hozirgi kunda yosh bolalar va keksalar orasida keng tarqalgan yuqumli va surunkali kasalliklarga qarshi da'vo usullari va belgilari hususida gap ketadi.

Kalit so'zlar: surunkali kasallik, tuberkulyoz, sil, o'pka sindromi, ekstrapulmoner tuberkulyoz

Tuberkuloz (sil) bir paytlar iste'mol deb atalib, o'pkaga ta'sir qiladigan juda yuqumli kasallikdir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, bu dunyodagi o'limning eng yaxshi 10 ta sabablaridan biri bo'lib, 2016 yilda 1,7 million kishini o'ldirgan. Sil kasalligi ko'pincha rivojlanayotgan mamlakatlarda uchraydi, ammo Kasalliklarni nazorat qilish va oldini olish markazlari (CDC) ma'lumotlariga ko'ra, Qo'shma Shtatlarda 2016 yilda 9000 dan ortiq holat qayd etilgan. Tuberkuloz odatda tegishli sharoitlarda oldini oladi va davolanadi. Agar sizda yashirin sil bilan og'rigan bo'lsa, sizda bironta alomat yo'q, chunki tanangiz infeksiyaga chalingan bakteriyalarni samarali ushlab turish uchun samarali ishlaydi. Immunitet tizimingiz etarlicha kuchli bo'lmasa, yashirin sil kasalligi sil kasalligi bilan kasallanadi, uning eng keng tarqalgan belgisi qonga chalingan falajni keltirib chiqaradigan doimiy yo'taldir. O'pka tashqarisida tarqalgan sil kasalligi buyrak, suyak, miya va tananing boshqa joylariga tegishli simptomlarni o'z ichiga olishi mumkin. Sil kasalliklarining ko'pchilik qismi o'pkada qoladi va saqlanadi. Bunga o'pka sil kasalligi deyiladi. O'tkir, o'pka sindromi sil kasalliklarining belgilari:

- Uch haftadan ortiq davom etadigan yo'tal
- Yashil yoki sariq balg'am ishlab chiqaradigan yo'tal, shuningdek, qon bilan tirnash mumkin
- Nafas qisilishi yoki ko'krak og'rig'i
- Charchoq
- Ishtahaning yo'qolishi va vazn yo'qotishi
- Tungi terlar
- Isitma . Ba'zida faol sil kasalligi o'pkadan limfa tugunlari, buyraklar, suyaklar, miya, qorin bo'shlig'i, yurak atrofidagi membrana (perikard), bo'g'inlar (ayniqsa, vaznli va tizzadan tashqari) va reproduktiv organlar . Bunday holatlarda, ekstrapulmoner tuberkulyoz deb ataladi. JSST ma'lumotlariga ko'ra, sil kasalligi bilan bog'liq o'limlarning 95 foizdan ko'prog'i kam va o'rta daromadli mamlakatlarda sodir bo'ladi.

Tamaki ishlatadigan yoki giyohvand moddalar yoki spirtli ichimliklarni uzoq vaqt davomida ishlatadigan odamlarda OIV va boshqa immunitet tizimlari tashxisi qo'yilgan odamlar kabi sil kasalligi tez-tez uchraydi. JSST ma'lumotlariga ko'ra, sil kasalligi OIV bilan kasallangan odamlarning etakchi qotilidir. Sil kasalligi bilan kasallanishning boshqa xavf omillariga quyidagilar kiradi.

- diabet
- buyrak kasalligining so'nggi bosqichi
- to'yib ovqatlanmaslik
- ba'zi saraton kasalliklari

Sil kasalligi yuqori bo'lgan hududlarga sayohat qilish ham yuqtirish xavfini oshiradi. Ushbu hududlarga quyidagilar kiradi:

- Sahroi sharqiy Afrika
- Hindiston
- Meksika va boshqa Lotin Amerikasi davlatlari
- Xitoy va boshqa ko'plab Osiyo mamlakatlari
- Rossiyaning qismlari va sobiq Sovet Ittifoqining boshqa mamlakatlari
- Janubi-Sharqiy Osiyodagi orollar
- Mikroneziya

Ko'pgina bakterial infeksiyalar antibiotiklar bilan bir-ikki hafta davomida davolanadi, ammo sil kasalligi boshqacha. Sil kasalligining faol kasalligi aniqlangan odamlar odatda olti oydan to'qqiz oygacha dori vositalarini qabul qilishlari kerak. To'liq davolash kursi tugatilishi kerak. Aks holda, sil kasalligi qaytib kelishi mumkin. Agar sil kasalligi takrorlansa, u avvalgi dori-darmonlarga chidamli bo'lishi va davolanishi ancha qiyin bo'lishi mumkin. Tuberkulyozni davolash muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin, chunki odam barcha dori-darmonlarni ko'rsatmalarga muvofiq qabul qiladi va tegishli tibbiy yordamga ega bo'ladi. Agar yuqtirgan odamda boshqa kasalliklar bo'lsa, faol sil kasalligini davolash qiyinroq kechishi mumkin. Masalan, OIV immunitet tizimiga ta'sir qiladi va organizmning sil va boshqa infeksiyalarga qarshi kurashish qobiliyatini susaytiradi. Boshqa yuqumli kasalliklar, kasalliklar va sog'liq holatlari sil kasalligini yuqtirishni qiyinlashtirishi mumkin, shuningdek tibbiy yordamga etishishning etarli emasligi. Odatda, erta tashxis qo'yish va davolash, shu jumladan antibiotiklarning to'liq kursi sil kasalligini davolash uchun eng yaxshi imkoniyatni beradi. Ma'lumot o'rnida, USAID xalqaro taraqqiyot bo'yicha dunyodagi yetakchi agentlik va rivojlanish sohasida natijalarga erishish «katalizatori» hisoblanadi. USAID o'z faoliyatida Amerika xalqi saxovatini namoyish etadi va benefitsiarning o'z-o'zini ta'minlay olishi va barqarorligiga yo'l ochadi.

USAID'ning Markaziy Osiyoda sil kasalligini tugatish faoliyati (ETICA) ushbu mintaqadagi muassasalarning sil kasalligi bo'yicha yetakchilik, boshqaruv, moliyalash

va axborot tizimlari sohasidagi salohiyatini kuchaytirish orqali DChS'ni davolash xizmatlarining sifati va ulardan foydalanish imkoniyatini oshirishni ko'zlaydi. Ushbu faoliyat laboratoriyalar va tibbiyot muassasalari mutaxassislarining salohiyatini oshirish, shuningdek, dori vositalari, tegishli uskunalar va xizmatlarni ta'minlash orqali silga qarshi kurashni amalga oshirish sharoitlarini yaxshilaydi. ETICA sil bilan bog'liq stigmani kamaytirish hamda davolashni muvaffaqiyatli yakunlash uchun bemorlarni kompleks qo'llab-quvvatlash maqsadida jamoalar bilan birga ish olib boradi. Men ushbu sohadagi tajribamga tayangan holda shuni ayta olamanki, har qanday kasallikning oldini olish avvalo gigiyena va o'ziga bo'lgan e'tiborga bog'liq hisoblanadi. Jinsiy organlarning sil kasalligining dastlabki belgilari jinsiy rivojlanishning boshlanishi bilan paydo bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, ushbu kasallik bilan og'rigan bemorlar asosan 20-30 yoshdagi reproduktiv yoshdagi ayollardir. Jinsiy organlarning sil kasalligi odatda bilinmaydigan shaklda davom etadi, klinik ko'rinish butunlay yo'q. Bunday holatda bola tug'ish funtsiyasining buzilishi patologiyaning asosiy belgisidir. Chaqaloqni bepushtlik sabablarini aniqlash va sil kasalligini aniqlash eng muhimi hisoblanadi. Inson tanasida soch va tirnoqdan boshqa barcha sohasida sil kasalligi uchrashi mumkin. Shu sababdan, biz genekologlar har bir fuqaroni yil davomida kamida ikki marotaba ko'rikdan o'tishga chaqirgan bo'lar edik.

Adabiyotlar

1. <https://uz.svetzdravlja.org/is-tuberculosis-contagious-6010>
2. <https://hordiq.uz/2022/06/21/sil-irsiy-kasallikmi/?lang=lat>
3. „Yuqumli kasalliklar“ A.Zakirxo'jayev, 2011, 57, 58,63,94 -bet